

Research Article

A comparative study of the impact of sanctions and international pressures on the domestic and foreign policies of Iran and Ireland with a view to Islamic jurisprudence

Seyed Fazlollah Razavipour¹, Zeinab Khatiri²

Received: ۲۰۲۳/۰۷/۲۴

Accepted: ۲۰۲۳/09/۱۹

Abstract

Sanctions are more than economic and political tools; they change people's lives, affect countries' economies, and shape the domestic and foreign policies of governments. The present study, titled A Comparative Study of the Impact of Sanctions and International Pressures on the Domestic and Foreign Policies of Iran and Ireland, takes a comparative look at Iran and Ireland to show how these two countries, despite their profound differences in geography, economic structure, and governance approaches, have responded to sanctions. Using qualitative analysis and a review of historical, economic, and political documents, the results show that Iran has moved toward economic self-sufficiency, reduced dependence on the West, and a discourse of resistance under the pressure of sanctions, while Ireland has been able to reduce the effects of sanctions by strengthening international cooperation and economic diplomacy. This difference in confrontation shows that the impact of sanctions is not limited to economic issues, but that politics, culture, and the position of countries in the international system also play a decisive role in their fate.

Keywords: Domestic politics, foreign policy, Iran, Ireland, international relations.

¹ - Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Bonab Branch, Islamic Azad University, Bonab, Iran. (corresponding author)

² - PhD in Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Bonab Branch.

مقاله پژوهشی

بررسی تطبیقی تأثیر تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی بر سیاست‌های داخلی و خارجی ایران و

ایرلند با نگاهی در فقه اسلامی

سید فضل اله رضوی پور^۳، زینب خطیری^۴

چکیده

تحریم‌ها چیزی فراتر از ابزارهای اقتصادی و سیاسی هستند؛ آن‌ها زندگی مردم را تغییر می‌دهند، اقتصاد کشورها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند و سیاست‌های داخلی و خارجی دولت‌ها را شکل می‌دهند. پژوهش حاضر تحت عنوان بررسی تطبیقی تأثیر تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی بر سیاست‌های داخلی و خارجی ایران و ایرلند، نگاهی تطبیقی به ایران و ایرلند دارد تا نشان دهد چگونه این دو کشور، با وجود تفاوت‌های عمیق در جغرافیا، ساختار اقتصادی و رویکردهای حکمرانی، در برابر تحریم‌ها واکنش نشان داده‌اند. با استفاده از روش تحلیل کیفی و بررسی اسناد تاریخی، اقتصادی و سیاسی، نتایج نشان می‌دهد که ایران تحت فشار تحریم‌ها به سمت خودکفایی اقتصادی، کاهش وابستگی به غرب و گفتمان مقاومت حرکت کرده است، درحالی‌که ایرلند با تقویت همکاری‌های بین‌المللی و دیپلماسی اقتصادی، توانسته اثرات تحریم‌ها را کاهش دهد. این تفاوت در مواجهه، نشان می‌دهد که تأثیر تحریم‌ها تنها به مسائل اقتصادی محدود نمی‌شود، بلکه سیاست، فرهنگ و جایگاه کشورها در نظام بین‌الملل نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت آن‌ها ایفا می‌کند.

واژگان کلیدی: سیاست داخلی، سیاست خارجی، ایران، ایرلند، روابط بین‌الملل.

^۳ - استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران. (نویسنده مسئول)

^۴ - دکتری زبان و ادبیات فارسی، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.

تحریم‌ها همواره فراتر از یک ابزار صرفاً اقتصادی یا دیپلماتیک عمل کرده‌اند. آن‌ها نه تنها زندگی روزمره مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهند، بلکه سیاست‌های داخلی و خارجی کشورها را نیز شکل می‌دهند. واکنش کشورها به تحریم‌ها بسته به عواملی مانند ساختار اقتصادی، نوع نظام سیاسی و روابط بین‌المللی متفاوت است. برخی کشورها راه تقابل و خودکفایی را در پیش می‌گیرند، برخی دیگر مسیر تعامل و دیپلماسی را ترجیح می‌دهند و گروهی نیز تلاش می‌کنند میان این دو رویکرد تعادل برقرار کنند. در این میان، ایران و ایرلند دو نمونه جالب برای بررسی هستند. با وجود تفاوت‌های قابل توجه، هر دو کشور در دوره‌هایی از تاریخ خود با تحریم‌های بین‌المللی مواجه شده‌اند. ایران با اتخاذ گفتمان مقاومت و تأکید بر استقلال اقتصادی، به دنبال کاهش وابستگی به اقتصاد جهانی بوده است. در مقابل، ایرلند به دلیل وابستگی زیاد به تجارت خارجی، بر دیپلماسی اقتصادی و همکاری‌های بین‌المللی تمرکز کرده است. این مقاله قصد دارد تأثیر تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی را بر سیاست‌های داخلی و خارجی ایران و ایرلند مقایسه کند و نشان دهد چگونه هر یک از این کشورها در برابر این چالش‌ها تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری کرده‌اند. نکته برجسته و نوآورانه این پژوهش در ارائه تحلیلی عمیق از تأثیرات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی تحریم‌ها از طریق مقایسه رویکردهای ایران و ایرلند است. مطالعه حاضر نشان می‌دهد که چگونه تفاوت‌های ساختاری، سیاسی و فرهنگی منجر به واکنش‌های مختلف در برابر تحریم‌ها می‌شوند. یافته‌های این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران، پژوهشگران و اقتصاددانان در درک بهتر دینامیک تحریم‌ها و پاسخ‌های متفاوت کشورها کمک کند و همچنین درس‌هایی ارزشمند برای کشورهای که ممکن است در آینده با تحریم‌های مشابه روبه‌رو شوند، به همراه داشته باشد. این پژوهش یک مطالعه تطبیقی کیفی است که تأثیر تحریم‌ها بر سیاست‌های داخلی و خارجی ایران و ایرلند را از طریق تحلیل اسنادی و تاریخی بررسی می‌کند. هدف اصلی آن شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های واکنش این دو کشور به تحریم‌ها بر اساس داده‌های تاریخی، گزارش‌های اقتصادی و مقالات علمی است. برای انجام این تحقیق، داده‌ها از منابع معتبر مانند سازمان‌های بین‌المللی، بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول^۵ و مقالات دانشگاهی گردآوری و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی بررسی شده‌اند. سپس یافته‌ها در چارچوب‌های نظری مانند واقع‌گرایی، لیبرالیسم و سازه‌نگاری تحلیل شدند. انتخاب ایران و ایرلند برای مقایسه بر اساس سه معیار اصلی انجام شد. اول، هر دو کشور تجربه مواجهه با تحریم‌های بین‌المللی دارند. ایران به دلیل برنامه هسته‌ای خود با تحریم‌های گسترده روبه‌رو شده، در حالی که ایرلند تحت تأثیر تحریم‌های اقتصادی ناشی از سیاست‌های بریتانیا و بحران‌های جهانی قرار گرفته است. دوم، ساختار سیاسی و اقتصادی متفاوت آن‌ها اهمیت دارد؛ ایران با نظام ایدئولوژیک و اقتصادی نیمه‌دولتی به دنبال کاهش وابستگی به اقتصاد جهانی است، در حالی که ایرلند با سیستم دموکراتیک و اقتصادی آزاد به شدت به سرمایه‌گذاری خارجی وابسته است. سوم، استراتژی‌های واکنشی این دو کشور به تحریم‌ها متفاوت است؛ ایران بر خودکفایی و مقاومت تأکید دارد، در حالی که ایرلند از دیپلماسی اقتصادی و همکاری‌های بین‌المللی بهره می‌برد. مقایسه این دو کشور به ما امکان می‌دهد تا دو رویکرد متفاوت در مواجهه با تحریم‌ها را بررسی کنیم. ایران با تأکید بر استقلال اقتصادی و سیاسی از غرب، استراتژی مقاومت را برگزیده است، در حالی که ایرلند از طریق دیپلماسی اقتصادی و همگرایی با اقتصاد جهانی سعی در کاهش تأثیرات تحریم‌ها داشته است. این مقایسه می‌تواند در طراحی استراتژی‌های مؤثر برای سایر کشورها که با شرایط مشابه روبه‌رو هستند، راهگشا باشد.

این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش کلیدی است: چه عواملی باعث می‌شوند یک کشور مسیر تقابل و دیگری مسیر همکاری را برگزیند؟ همچنین تحقیق حاضر قصد دارد درس‌هایی برای سیاست‌گذاری‌های آینده ارائه دهد که می‌تواند برای کشورهایی که تحت فشارهای مشابه قرار دارند، مفید باشد.

^۵ IMF

- تفاوت‌های شدت، گستردگی و اهداف تحریم‌ها علیه ایران و ایرلند چیست؟
- این تحریم‌ها چه تأثیری بر سیاست‌های داخلی دو کشور داشته‌اند؟
- شباهت‌ها و تفاوت‌های واکنش ایران و ایرلند به تحریم‌ها به چه عواملی بستگی دارد؟
- کدام راهبردها در مقابله با تحریم‌ها مؤثرتر بوده‌اند؟

فرضیات پژوهش

- تحریم‌های ایران به دلیل ابعاد ژئوپلیتیکی و امنیتی آن شدیدتر از تحریم‌های ایرلند بوده است.
- ایران مسیر خودکفایی و کاهش وابستگی به اقتصاد جهانی را در پیش گرفته، در حالی که ایرلند بر دیپلماسی اقتصادی و همکاری‌های بین‌المللی تمرکز کرده است.
- تفاوت‌های ساختاری در حکمرانی و اقتصاد دلیل اصلی واکنش‌های متفاوت ایران و ایرلند به تحریم‌ها است.
- موفقیت در کاهش تأثیرات تحریم‌ها به میزان وابستگی کشور به اقتصاد جهانی، توانمندی‌های داخلی و نوع سیاست خارجی آن بستگی دارد.

۲. پیشینه تحقیق

در این پژوهش، سه نظریه اصلی در روابط بین‌الملل برای تحلیل رفتار ایران و ایرلند در برابر تحریم‌ها به کار گرفته می‌شود: واقع‌گرایی، لیبرالیسم و سازه‌انگاری. این نظریات به تبیین نحوه واکنش کشورها به تحریم‌های اقتصادی و تأثیر آن‌ها بر سیاست داخلی و خارجی کشورها می‌پردازند.

Syropoulos, C., Yalcin, E., & Yotov, Y. به سال ۲۰۲۱ در مقاله خویش ذیل عنوان

«The Global Sanctions Data Base» همواره سعی داشتند که یک پایگاه داده

جامع و جهانی در مورد تحریم‌های اقتصادی مختلف جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شود و هدف این تحقیق ساخت یک پایگاه داده دقیق از تحریم‌های اقتصادی است که تأثیرات آن‌ها بر اقتصادهای مختلف را بررسی کند. این پایگاه شامل اطلاعاتی درباره نوع، مدت زمان، کشور هدف و کشور اعمال‌کننده تحریم‌ها است. هدف اصلی آن فراهم کردن ابزارهایی برای تحلیل دقیق‌تر تحریم‌ها در سطح جهانی است.

«ایران به‌ویژه از تحریم‌ها آسیب دیده است که موجب کاهش درآمد نفتی، تورم بالا و کاهش سرمایه‌گذاری خارجی شده است» (World Bank, 2022; IMF, 2021). «در مقابل، ایرلند با اصلاحات اقتصادی و

همکاری با اتحادیه اروپا توانسته به رشد اقتصادی و افزایش سرمایه‌گذاری خارجی دست یابد» (OECD, 2021).

در سال‌های اخیر، کشورهای در حال توسعه و تحت تحریم استراتژی‌های متفاوتی برای حفظ ثبات اقتصادی اتخاذ کرده‌اند. ایران با کاهش وابستگی به دلار و گسترش تجارت منطقه‌ای به مقابله با تحریم‌ها پرداخته، در حالی که ایرلند از طریق اصلاحات مالی و تعاملات بین‌المللی مسیر رشد اقتصادی خود را هموار کرده است. این تفاوت نشان می‌دهد که همکاری‌های جهانی و اصلاحات ساختاری تأثیر پایدارتری نسبت به اقتصاد بسته دارند. همچنین،

تحریم‌ها نه تنها بر اقتصاد بلکه بر طبقات کم‌درآمد نیز تأثیرات منفی مانند کاهش قدرت خرید و افزایش بیکاری دارند.

مطالعات مقایسه‌ای، مانند کار تحقیقاتی Rohner و Gartzke (2020)، تأکید دارند که کشورها بسته به ساختار اقتصادی و تعامل با نظام بین‌المللی، راهبردهای متفاوتی برای مقابله با تحریم‌ها دارند. ایران با تمرکز بر اقتصاد دولتی و سیاست‌های غیرشفاف، و ایرلند با اصلاحات اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، موفق به کاهش اثرات تحریم‌ها شده‌اند.

۳. بحث اصلی

واقع‌گرایی یکی از قدیمی‌ترین و تأثیرگذارترین نظریه‌ها در روابط بین‌الملل است که برای تحلیل مسائل گوناگونی از جمله جنگ، صلح، رقابت قدرت‌های بزرگ، تشکیل ائتلاف‌ها و سیاست خارجی دولت‌ها به کار می‌رود. هافمن بر این باور است: «رشته روابط بین‌الملل مربوط به عوامل و فعالیت‌هایی است که بر سیاست خارجی و قدرت واحدهای اساسی تأثیر می‌گذارد که جهان به آن‌ها تقسیم شده است.» (Ahmed, 2020: 787). در این میان «رویکرد واقع‌گرایی آرمان‌گرا دارای اصولی است که آن را از نظریات روابط بین‌الملل تمیز می‌دهد. نظم جهانی اسلام به‌عنوان آرمانی است که این رویکرد آن را دنبال می‌کند.» (محسنی اژیه و عطار، ۱۴۰۱: ۱۴۵)؛ (Mohseni

Azhiyeh & Attar, 2022: 145).

سه نظریه اصلی روابط بین‌الملل «واقع‌گرایی»، «لیبرالیسم» و «سازهانگاری» زاویه‌های مختلفی از رفتار دولت‌ها را در نظام بین‌الملل توضیح می‌دهند. واقع‌گرایی بر این باور است که دولت‌ها بازیگران اصلی و عقلانی هستند که برای بقا و افزایش قدرت خود در یک نظام بی‌قانون جهانی تلاش می‌کنند. این نظریه دو شاخه اصلی دارد: رئالیسم کلاسیک که نقش طبیعت انسان را در سیاست بین‌الملل برجسته می‌کند و نئورئالیسم که بر ساختار نظام و توزیع قدرت تمرکز دارد.

در مقابل، لیبرالیسم بر همکاری بین‌المللی، دموکراسی و حقوق بشر تأکید دارد و معتقد است که نهادهای جهانی مانند سازمان ملل می‌توانند منازعات را کاهش دهند. این نظریه سه رویکرد اصلی دارد: امنیت‌نهادگرا که صلح را از طریق نهادهای بین‌المللی ممکن می‌داند، امنیت متکثر و صلح دموکراتیک که باور دارد دموکراسی‌ها کمتر با یکدیگر وارد جنگ می‌شوند و تجارت آزاد و حقوق بشر به کاهش درگیری‌ها کمک می‌کنند.

در نهایت، سازهانگاری نقش ایده‌ها، هنجارها و هویت‌ها را در شکل‌دهی به رفتار دولت‌ها برجسته می‌کند. سازهانگاران معتقدند تحریم‌ها به‌دلیل باورهای موجود درباره تأثیر آن‌ها بر تغییر رفتار دولت‌ها اعمال می‌شوند. برای درک جامع تحریم‌ها، ترکیب این سه رویکرد ضروری است، زیرا هر یک ابعاد متفاوتی از روابط بین‌الملل را روشن می‌سازد که جدول ۱ این مقایسه رو به‌طور خلاصه نشون می‌دهد.

جدول ۱. مقایسه سه نظریه اصلی روابط بین‌الملل

Table 3-1. Comparison of Three Main Theories of International Relations

ویژگی	واقع‌گرایی	لیبرالیسم	سازنده‌گرایی
واحد تحلیل	دولت	دولت، نهادهای بین‌المللی	افراد، گروه‌ها، دولت‌ها
عامل اصلی	قدرت	همکاری، دموکراسی	ایده‌ها، هنجارها
طبیعت انسان	خودخواه، قدرت‌طلب	عقلانی، خیرخواه	اجتماعی، شکل‌پذیر

نظام بین الملل	بی ثبات، جنگ طلب	قابل تغییر، همکاری گرا	ساخته ذهن انسان
-------------------	------------------	------------------------	-----------------

در زیر تحلیل جامع رویکردهای دو کشور در برابر تحریم‌ها، بر مبنای سه نظریه اصلی روابط بین الملل، در جدول ۲ مابقی حق اسلامی ارائه شده است.

جدول ۲. تحلیل رویکردهای ایران و ایرلند در برابر تحریم‌ها بر اساس نظریه‌های روابط بین الملل
Table 3-2. Analysis of Iran and Ireland's Approaches to Sanctions Based on International Relations Theories.

نظریه	ایران (مطابق نظریه)	ایرلند (مطابق نظریه)
واقع گرایی	تأکید بر حفظ حاکمیت و استقلال از طریق تقویت توان نظامی و ائتلاف‌های منطقه‌ای	تعامل با نهادهای بین المللی برای حفظ قدرت اقتصادی و سیاسی
لیبرالیسم	همکاری محدود با نهادهای بین المللی، تمرکز بر سیاست‌های داخلی و خودکفایی	همکاری گسترده با نهادهای بین المللی و تأکید بر چندجانبه گرایی
سازهانگاری	گفتمان مقاومت و تلاش برای کاهش وابستگی به غرب، تأکید بر هویت ملی	پذیرش هنجارهای جهانی و تأکید بر بازار آزاد

۳-۱ تأثیر تحریم‌ها بر سیاست داخلی

تحریم‌ها تنها به عنوان ابزار اقتصادی عمل نمی کنند و تأثیرات عمیقی بر سیاست، جامعه و فرهنگ کشورها دارند. این تأثیرات به ویژه زمانی برجسته می شوند که فشارهای خارجی باعث تغییرات عمده در نظام‌های سیاسی و اجتماعی می شوند. بررسی واکنش‌های ایران و ایرلند نشان می دهد که تحریم‌ها چگونه می توانند سیاست داخلی و فرآیندهای حکومتی را تحت تأثیر قرار دهند.

۳-۱-۱ تغییرات در نظام سیاسی و حاکمیت

ایران و ایرلند، با تاریخچه‌ها و ساختارهای سیاسی متفاوت، تحت تأثیر تحریم‌های مختلف قرار گرفته اند. در این تحلیل، تأثیر تحریم‌ها بر تغییرات در نظام سیاسی و حاکمیت این دو کشور بررسی می شود. در ایران، تحریم‌ها با ایجاد یک تهدید خارجی مشترک باعث اتحاد بیشتر نیروهای داخلی شده اند. این اتحاد مشروعیت نظام را در نگاه بسیاری از مردم تقویت کرده و به دولت قدرت مانور بیشتری بخشیده است.

«اقتصاد مقاومتی اقتصادی درون زا با نگاه به بیرون است؛ یعنی آن طور نیست که برای اعمال آن، مرزهای خود را به جهان خارج بسته و فقط به منابع داخل بسنده کنیم.» (شمسی و جعفری، ۱۳۹۸: ۱۳۳)؛ (Jafari, Shamsi, 2019: 133)

در این چارچوب، مقاوم سازی اقتصاد مستلزم اتخاذ سیاست‌هایی است که همزمان با کاهش آسیب‌پذیری، ظرفیت بهره‌برداری از فرصت‌های جهانی را نیز حفظ کند. «اقتصاد مقاومتی به دنبال تقویت توانایی های جامعه، گروه های اجتماعی و نهادها برای مقامت یا مواجهه بهتر با شوک ها و فشارهای مختلف است.» (اخباری و قلی زاده، ۱۳۹۴: ۵۷)

مقاومت مردم ایران در برابر فشارهای خارجی نشان‌دهنده عزم قوی و اراده بی‌پایان آن‌هاست. این ایستادگی نه تنها ارتباط میان مردم و نظام را تقویت کرده، بلکه انگیزه و امید تازه در دل بسیاری از ایرانیان ایجاد کرده است. فشارهای تحریمی باعث شد تا نگاه مردم به ظرفیت‌های داخلی بیشتر معطوف شود و با نوآوری و خلاقیت، جوانان راه‌هایی برای پیشرفت پیدا کردند و به ایجاد کسب‌وکار و اشتغال‌زایی کمک کردند.

در ایران، تحریم‌ها باعث شد سیاست‌گذاران بیش از پیش به اهمیت استفاده از ظرفیت‌های داخلی و مدیریت منابع توجه کنند. در این شرایط، مردم و بخش‌های مختلف اقتصادی تلاش کردند با تقویت تولید ملی و کاهش وابستگی به منابع خارجی، مسیر پیشرفت را ادامه دهند. بسیاری بر این باور بودند که با تکیه بر توان داخلی، می‌توانند کشور را در برابر چالش‌های خارجی مقاوم‌تر کرده و فرصت‌های جدیدی برای رشد ایجاد کنند.

از سوی دیگر، فشارهای خارجی نگاه‌ها را به ظرفیت‌های داخلی معطوف کرد. این شرایط، انگیزه‌ای شد تا بخش‌های مختلف جامعه، از صنعت گرفته تا حوزه‌های علمی، با خلاقیت و نوآوری راهکارهای تازه‌ای برای توسعه ارائه دهند. در این دوران، همدلی میان مردم و حرکت به سوی خودکفایی، به عنوان یک هدف مشترک، بیش از پیش تقویت شد. در ایرلند نیز، بحران‌های اقتصادی باعث شد سیاست‌گذاران به دنبال راه‌هایی برای حفظ ثبات اقتصادی و ارتقای سطح رفاه عمومی باشند. اصلاحات اقتصادی و برنامه‌های توسعه‌ای اجرا شد تا کشور بتواند با قدرت بیشتری در عرصه بین‌المللی حضور داشته باشد و شرایط اقتصادی را برای مردم بهبود بخشد. تحریم‌ها نه تنها بر اقتصاد ایرلند تأثیر گذاشت، بلکه به بافت اجتماعی و سیاسی این کشور نیز آسیب رساند. اختلافات داخلی تشدید شد، اعتماد به دولت کاهش یافت و برخی از گروه‌های اجتماعی احساس کردند که مورد بی‌مهری قرار گرفته‌اند. در هر دو کشور، تحریم‌ها باعث ایجاد تغییراتی اساسی در ساختار سیاسی و اجتماعی شدند. دولت‌ها تلاش کردند تا با اتخاذ سیاست‌های جدید، از جمله تقویت همکاری‌های بین‌المللی، کاهش وابستگی به خارج و اصلاحات داخلی، اثرات منفی تحریم‌ها را کاهش دهند. با این حال، این تغییرات همیشه به نفع مردم نبوده و گاهی اوقات منجر به محدود شدن آزادی‌ها و افزایش کنترل دولت بر امور مردم شده است.

۳-۱-۲ تأثیر تحریم‌ها بر روابط میان دولت و ملت

تحریم‌ها اقتصاد کشورها را تحت فشار قرار داده و زندگی مردم، به ویژه اقشار کم‌درآمد، را با چالش‌های جدی مواجه می‌کنند. افزایش هزینه‌ها، کاهش درآمدهای دولت و محدودیت در ارائه خدمات عمومی، از جمله پیامدهای مستقیم این فشارهاست. در چنین شرایطی، برنامه‌های حمایتی، تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و تمرکز بر تولید داخلی می‌توانند به افزایش تاب‌آوری جامعه کمک کنند.

تحریم‌ها تأثیرات متفاوتی بر رابطه دولت و ملت دارند. گاهی موجب تقویت اتحاد ملی در برابر تهدیدات خارجی می‌شوند، اما در بسیاری کشورها نارضایتی عمومی و تنش‌های داخلی را افزایش می‌دهند. در ایران، روایت مقاومت و تأکید بر تهدیدات خارجی به همبستگی نسبی منجر شده است، در حالی که در ایرلند به دلیل ساختار سیاسی متفاوت، واکنش‌ها متنوع‌تر بوده است. تأثیر نهایی تحریم‌ها بر سیاست داخلی به نحوه مدیریت و میزان انعطاف‌پذیری اقتصادی و اجتماعی کشورها بستگی دارد.

«یکی از جنبه‌های اصلی هویت‌بخش نظام جمهوری اسلامی ایران، نقش و تأثیر آرمان‌های ایدئولوژیک برآمده از انقلاب اسلامی بر سیاست خارجی بود که جنبه فراملی داشت و در تمامی دولت‌ها مورد توجه بوده است. به این معنی که علاوه بر منافع و اهداف ملی، باید برای تحقق آرمان‌های فراملی انقلاب اسلامی نیز برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری صورت گیرد. اما در دولت‌های مختلف، همواره میان گفتمان آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی، چرخش وجود

داشته است» (حسن‌پور، ۱۳۹۴: ۱۷۸)؛ (Hassanpour, 2015: 171)

۷۱۴

مبانی فقهی حقوق اسلامی

بررسی تطبیقی تأثیر تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی بر سیاست‌های داخلی و خارجی ایران و ایرلند با نگاهی در فقه اسلامی

در ایران، اتحاد نیروهای داخلی در واکنش به تحریم‌ها به‌عنوان سدی دفاعی در برابر فشارهای خارجی شکل گرفته است. بسیاری این همبستگی را تقویت مشروعیت نظام می‌دانند، به‌ویژه روایت مقاومت که در میان نسل جوان بازتاب گسترده‌ای داشته و احساس هویت ملی را تقویت کرده است. اما دولت‌ها به بهانه تحریم‌ها از اجرای اصلاحات اساسی خودداری کرده‌اند که باعث نارضایتی بخشی از جامعه و افزایش فاصله میان دولت و مردم شده است. در ایرلند، تحریم‌ها مشکلات اقتصادی، کاهش سطح زندگی و افزایش بیکاری را به همراه داشته و موجب رشد احساس بی‌عدالتی در میان مردم شده است. مردم تحریم‌ها را ناعادلانه و آسیب‌زا می‌بینند و جنبش‌های اجتماعی و مدنی فعال‌تر شده‌اند و خواستار اصلاحات جدی در سیاست‌های دولت هستند.

۳-۱-۳ تأثیر تحریم‌ها بر احزاب سیاسی و گروه‌های اجتماعی

در ایران، تحریم‌ها به‌ویژه باعث تقویت گروه‌هایی شده‌اند که بر مقاومت و استقلال اقتصادی تأکید دارند. گروه‌های سیاسی با محوریت آرمان‌های ایدئولوژیک و ملی‌گرایانه، بر لزوم تکیه بر توان داخلی و خودکفایی تأکید کرده‌اند. در همین حال، گروه‌هایی که به دنبال تعامل و گفتگو با غرب هستند، به دلیل شدت تحریم‌ها و مشکلات اقتصادی، با کاهش محبوبیت روبه‌رو شده‌اند.

در ایرلند، احزاب سیاسی با توجه به بحران اقتصادی ناشی از تحریم‌ها، تغییرات زیادی را تجربه کرده‌اند. برخی از احزاب که به بریتانیا نزدیک بودند و از روابط نزدیک با آن کشور حمایت می‌کردند، با کاهش محبوبیت مواجه شدند. در مقابل، احزاب حامی استقلال بیشتر و کاهش وابستگی به بریتانیا و اتحادیه اروپا محبوبیت بیشتری پیدا کردند. همچنین در این کشور، گروه‌های اجتماعی نظیر اتحادیه‌های کارگری نقش مهمی در مقابله با تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی ایفا کرده‌اند.

اگر بخواهیم ببینیم ایران و ایرلند چگونه با تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی کنار آمدند، جدول ۳ در زیر تصویری واضح و خلاصه از سیاست‌ها و مسیرهایی که هر دو کشور انتخاب کردند، به ما می‌دهد.

جدول ۳. مقایسه سیاست‌ها و واکنش‌های ایران و ایرلند در برابر تحریم‌ها

Table 3-3. Comparison of Iran and Ireland's Policies and Responses to Sanctions

ایرلند	ایران	شاخص
تقویت تجارت خارجی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی	تمرکز بر خودکفایی و اقتصادی مقاومتی	واکنش اقتصادی
همکاری‌های بین‌المللی و چندجانبه‌گرایی	تأکید بر گفتمان مقاومت و استقلال	راهبرد سیاسی
افزایش رفاه اجتماعی و ارائه بسته‌های حمایتی	تقویت روحیه خودباوری و تولید داخلی	تأثیر

اجتماعی		
ساختار	وابستگی به منابع داخلی و کاهش تعاملات خارجی	تعامل گسترده با نهادهای بین‌المللی
حکمرانی		

۳-۲ تأثیر بر سیاست خارجی

بررسی ادبیات سیاست خارجی گواه آن است که رویکرد دوگانه یا منطقت دو ارزشی به درک محدود و تک بعدی از فرایندهای بین‌المللی منجر می‌شود و نمی‌تواند ارزیابی جامع و علمی از سیاست خارجی به دست دهد؛ زیرا از نوعی تناقض رنج می‌برد، به نحوی که از یک طرف ادعای عینیت و بی‌طرفی علمی دارد و از سوی دیگر متضمن تعهدات هنجاری ناشی از منازعات تاریخی است. با این حال، واقعیت آن است که منطق دو ارزشی برای موقعیت‌های ایستا قابل اعمال است و برون‌داد تولید دانش را محدود می‌کند حال آن که منطق سیاست بین‌الملل بیشتر بر فرایندها استوار است که تمایل به پویایی دارند. (Hira, 2023: 224). سیاست خارجی به تصمیم‌ها و راهبردهایی گفته می‌شود که یک کشور برای تعامل با سایر کشورها به کار می‌گیرد. این حوزه جنبه‌های مختلفی مانند دیپلماسی، روابط تجاری، همکاری‌های بین‌المللی و حتی اقدامات نظامی را در بر می‌گیرد. عوامل مختلفی از جمله سیاست‌مداران، تاریخ روابط کشور و شرایط جهانی در شکل‌گیری سیاست خارجی نقش دارند. «سیاست خارجی به عنوان عرصه تعامل دولت‌ها با نظام بین‌الملل برای کشورها اهمیت ویژه‌ای دارد» (سعیدی‌نژاد، نظری، ۱۴۰۰: ۱۶۳). (Saeedi-Nejad & Nazari, 2021: 163).

۳-۲-۱ تغییرات در روابط دیپلماتیک با سایر کشورها

تحریم‌ها زمانی مؤثر واقع می‌شوند که در چارچوب تعاملات جهانی و با در نظر گرفتن واکنش کشورهای دیگر اعمال شوند. این ابزار اقتصادی باید در بستر پویایی‌های جهانی و تحولات اقتصادی مورد تحلیل قرار گیرد. «تحریم‌های اقتصادی و فشارهای بین‌المللی، سیاست خارجی ایران را به سمت تنوع‌بخشی به روابط دیپلماتیک و افزایش همکاری با قدرت‌های شرقی سوق داده‌اند. ایران در سال‌های اخیر روابط تجاری و راهبردی خود را با کشورهای مانند چین، روسیه و هند گسترش داده و تلاش کرده است تا در معادلات جهانی نقشی مستقل ایفا کند. این تغییرات، اگرچه محدودیت‌هایی برای تعامل با غرب ایجاد کرده، اما فرصتی برای تقویت دیپلماسی چندجانبه و ایجاد موازنه در سیاست خارجی فراهم کرده است.» (Fulton, 2020: 51). همچنین، سیاست خارجی اتحادیه اروپا نشان می‌دهد که دیپلماسی و همکاری‌های بین‌المللی در برخی موارد تأثیر بیشتری نسبت به تحریم‌های یک‌جانبه دارند. در نهایت، تحریم‌ها نه تنها بر روابط اقتصادی بلکه بر عضویت کشورها در سازمان‌های بین‌المللی و تغییر رویکردهای آن‌ها تأثیرگذار هستند.

۳-۲-۲ تأثیر تحریم‌ها بر عضویت در سازمان‌های بین‌المللی

تحریم‌ها بر زندگی مردم و شرایط اقتصادی تأثیر گذاشته و چالش‌هایی برای خانواده‌ها و کسب‌وکارها ایجاد می‌کنند. این فشارها می‌توانند فرصتی برای تغییرات در سیاست‌گذاری باشند. ناکامی نهادهای سنتی در حل بحران‌ها اعتماد عمومی را کاهش داده و نیروهای رادیکال را تقویت می‌کند. این گروه‌ها با گفتمان تهاجمی به دنبال جذب حمایت هستند که می‌تواند به قطبی‌سازی سیاسی و افزایش اختلافات داخلی منجر شود. در عین حال، تحریم‌ها می‌توانند احساس هویت ملی و همبستگی اجتماعی را تقویت کنند، اما این انسجام ممکن است ناپایدار باشد. نیروهای رادیکال از این احساسات بهره‌برداری کرده و بحران را تشدید می‌کنند. نهادهای مدنی که در زمان بحران‌ها قدرت چانه‌زنی

خود را از دست می‌دهند، آسیب‌پذیرتر می‌شوند، و این فضا را برای رشد نیروهای رادیکال فراهم می‌آورد. تقویت نهادهای مستقل و جامعه مدنی می‌تواند راهکار اساسی برای مقابله با این روند باشد. مقابله با نفوذ نیروهای رادیکال نیازمند رویکردی جامع است که علاوه بر سیاست‌های اقتصادی، به اصلاحات اجتماعی و سیاسی نیز توجه کند. ایجاد فرصت‌های اقتصادی، تقویت نهادهای مدنی و کاهش شکاف‌های اجتماعی می‌تواند از رشد جریان‌های افراطی جلوگیری کند و به ثبات و توسعه پایدار کمک کند.

۳-۲-۳ تأثیر تحریم‌ها بر هم‌گرایی و واگرایی منطقه‌ای

تحریم‌ها علاوه بر ایجاد فشارهای اقتصادی و سیاسی، می‌توانند باعث هم‌گرایی منطقه‌ای شوند. کشورها برای مقابله با اثرات تحریم‌ها، به دنبال شرکای جدید و مسیرهای مستقل تجارت می‌روند. ایران با کاهش وابستگی به سیستم مالی غرب و تقویت روابط با همسایگان، و ایرلند با تکیه بر دیپلماسی و مذاکره، واکنش‌های متفاوتی نشان داده‌اند. این تفاوت‌ها نشان می‌دهند که نهادهای بین‌المللی در شکل‌دهی به تأثیر تحریم‌ها نقش مهمی دارند. در پاسخ به تحریم‌ها، ایران روابط خود را با کشورهای همسایه گسترش داده و همکاری‌های منطقه‌ای خود در زمینه انرژی را تقویت کرده است. این اقدامات به کاهش وابستگی به بازارهای جهانی و افزایش امنیت انرژی کمک کرده‌اند. همچنین ایران با پیوستن به اتحادیه‌هایی مانند سازمان همکاری شانگهای و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، سعی کرده موقعیت خود را در سطح بین‌المللی تثبیت کند.

از سوی دیگر، ایرلند پس از بحران مالی ۲۰۰۸ با اجرای اصلاحات اقتصادی به بهبود ثبات اقتصادی و مدیریت بدهی‌ها پرداخته است. این اصلاحات به بهبود وضعیت بازار کار و خدمات عمومی کمک کرده و به کسب‌وکارها و مردم کمک کرده‌اند تا با تغییرات سازگار شوند.

در نهایت، برای مقابله با اثرات تحریم‌ها، کشورهای تحت تحریم باید بر تقویت اقتصاد داخلی، حمایت از صنایع کلیدی و توسعه همکاری‌های منطقه‌ای تمرکز کنند. این رویکرد می‌تواند به افزایش تاب‌آوری در برابر تحریم‌ها کمک کند و وابستگی به فشارهای خارجی را کاهش دهد. در ادامه، به برخی از موارد کلیدی اشاره می‌کنیم.

الف. تقویت اقتصاد داخلی

یک اقتصاد قوی می‌تواند وابستگی به خارج را کاهش داده و تاب‌آوری کشور را در برابر تحریم‌ها افزایش دهد. برای دستیابی به این هدف، باید بر تقویت تولید داخلی و حمایت از صنایع کلیدی تمرکز کرد. کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، به عنوان موتور محرک اشتغال و نوآوری، نقش مهمی در کاهش آسیب‌های اقتصادی دارند و حمایت از آن‌ها می‌تواند به پویایی اقتصاد کمک کند. همچنین، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان و کاهش وابستگی به فناوری خارجی، از ضروری‌ترین گام‌ها برای توسعه پایدار و تقویت جایگاه کشور در اقتصاد جهانی است. «سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی فرایندی است که به وسیله آن کشور سرمایه‌گذار (مهمان) با هدف کنترل تولید، توزیع و دیگر فعالیت‌های مربوطه، مالکیت دارایی‌هایی را در کشور میزبان در بلندمدت به دست می‌آورد و تفاوت آن با سرمایه‌گذاری در سبد (پرتفو) این است که سرمایه‌گذاری سبد بر خلاف سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، کوتاه‌مدت بوده و شامل فعالیت‌های اقتصادی نظیر نگهداری اوراق بهاداری مانند اوراق قرضه، سهام خارجی و دارایی‌های مالی است که شامل فعالیت‌های مدیریتی، اعمال رأی در تصمیم‌گیری‌ها یا کنترل صادرکننده اوراق از

سوی سرمایه‌گذار خارجی نمی‌شود» (رضایی، ۱۳۸۸: ۳ و ۴)؛ (Rezaei, 2009: 34)

رشد تولید ناخالص داخلی^۶ یکی از شاخص‌های کلیدی برای سنجش تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد کشورها است. جدول زیر نرخ رشد اقتصادی ایران و ایرلند را در دوره‌هایی که تحت تحریم‌های بین‌المللی قرار داشته‌اند، مقایسه می‌کند.

^۶. GDP

رشد اقتصادی همیشه یکی از مهم‌ترین نشانه‌های تأثیر تحریم‌هاست. در جدول ۴ می‌بینید که ایران و ایرلند چطور در دوره‌های مختلف تحریم، مسیر اقتصادی‌شان را پشت سر گذاشته‌اند.

جدول ۴. جدول مقایسه رشد اقتصادی ایران و ایرلند در دوره‌های تحریم

سال	رویدادهای تحریمی مرتبط	رشد اقتصادی ایران (%)	رشد اقتصادی ایرلند (%)
2015	توافق هسته‌ای (برجام)	0.5	21.5
2016	-	12.5	-
2017	-	3.8	-
2018	خروج آمریکا از برجام و بازگشت تحریم‌ها	-4.8	-
2019	-	1.1	-
2020	همه‌گیری کرونا	-6.0	-5.7
2021	-	2.5	-
2022	-	3.1	-
2023	-	(0.5) پیش‌بینی بانک جهانی	-
2024	-	(0.3) پیش‌بینی بانک جهانی	-1.3
2025	-	(0.3) پیش‌بینی بانک جهانی	0.9 (پیش‌بینی)

IMF, 2015 to 2025; World Bank, 2015 to 2025

رشد اقتصادی ایران و ایرلند در دوره‌های تحریم تفاوت‌های قابل توجهی را نشان می‌دهد. در ایران، پس از توافق هسته‌ای در ۲۰۱۵، رشد اقتصادی به ۰/۵٪ رسید، اما با بازگشت تحریم‌ها در ۲۰۱۸ و خروج آمریکا از برجام، این

رشد به ۴,۸٪- کاهش یافت. در سال‌های بعد، ایران تحت تأثیر تحریم‌ها و بحران کرونا با کاهش‌های بیشتر روبه‌رو شد، به‌طوری‌که در ۲۰۲۰ رشد اقتصادی ایران به ۶/۰٪- رسید. پیش‌بینی‌ها برای سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۵ نیز نشان‌دهنده روند منفی در رشد اقتصادی است، که فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم‌ها و بی‌ثباتی‌های داخلی را تایید می‌کند.

در مقابل، ایرلند در این دوره‌ها رشد اقتصادی قابل توجهی داشت. این کشور در ۲۰۱۵ با رشد ۲۱/۵٪ مواجه بود و حتی در سال‌های بحرانی مانند ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ نیز رشد اقتصادی مثبتی ثبت کرد. در سال ۲۰۲۰، باوجود بحران کرونا، رشد اقتصادی ایرلند به ۵/۷٪- رسید، اما این کاهش نسبت به ایران کمتر بود. پیش‌بینی‌ها برای آینده نیز مثبت است، به‌طوری‌که پیش‌بینی بانک جهانی برای رشد اقتصادی ایرلند در ۲۰۲۵ برابر با ۰/۹٪ است. این مقایسه نشان می‌دهد که ایرلند توانسته است با سیاست‌های اقتصادی موفق و جذب سرمایه‌گذاری خارجی از بحران‌ها عبور کند، در حالی‌که ایران به دلیل تحریم‌ها و بحران‌های داخلی با چالش‌های بزرگ‌تری روبه‌رو بوده است.

ب. تنوع‌بخشی به صادرات

وابستگی شدید به صادرات نفت یکی از مشکلات اصلی اقتصاد ایران است. برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر تحریم‌ها، لازم است که اقتصاد به سمت تنوع صادراتی حرکت کند. همان‌طور که پژوهش‌ها نشان می‌دهد، «هدف از دسترسی کشورها به دستاوردهای علم و فن آوری مدرن و انتقال آن، از بین بردن شکاف فزاینده بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است.» (Ridoan et al., 2018: 172) در این راستا، تقویت صادرات غیرنفتی، مانند محصولات صنعتی، کشاورزی و کالاهای فناوری، می‌تواند به پایداری اقتصادی کمک کند. علاوه بر این، گسترش روابط تجاری با کشورهای همسایه و حضور در بازارهای جهانی می‌تواند تأثیرات منفی تحریم‌ها را کاهش دهد.

در شرایط تحریمی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۷ ممکن است بیشتر به‌عنوان ابزاری برای دور زدن محدودیت‌های مالی به کار رود تا به رشد اقتصادی کمک کند. ایران با استفاده از شرکت‌های واسطه‌ای در کشورهای ثالث به جذب سرمایه پرداخته، در حالی که ایرلند از سرمایه‌گذاری خارجی برای توسعه پایدار بهره برده است. این تفاوت نشان می‌دهد که شفافیت اقتصادی می‌تواند نقش مهمی در تأثیرگذاری واقعی سرمایه‌گذاری خارجی ایفا کند. در جدول زیر، اثر تحریم‌ها بر تجارت خارجی ایران، شامل صادرات و واردات، در سال‌های مختلف نمایش داده شده است. این مقایسه نشان می‌دهد که تحریم‌ها چگونه بر جریان‌های تجاری کشور تأثیر گذاشته‌اند.

جدول ۵. اثر تحریم‌ها بر تجارت خارجی (صادرات و واردات)

Table 3-5. The Impact of Sanctions on Foreign Trade (Exports and Imports)

^۷ FDI

سال	صادرات ایران	واردات ایران	صادرات ایرلند	واردات ایرلند
۲۰۱۵	۹۲,۶	۷۸,۰	۲۳۸,۰	۸۹,۲
۲۰۱۸	۶۱,۳	۵۲,۶	۳۶۰,۱	۹۸,۵
۲۰۲۰	۳۸,۸	۳۲,۰	۴۳۵,۰	۱۰۲,۳
۲۰۲۱	-	-	۱۹۰,۲	-

(IMF, 2020; OECD, 2020; Economíc.MfA.IR, 2021)

بررسی داده‌های تجارت خارجی ایران و ایرلند نشان می‌دهد که این دو کشور در مواجهه با تحریم‌ها و شرایط جهانی، مسیرهای کاملاً متفاوتی را طی کرده‌اند. در سال ۲۰۱۵، ایران با اجرایی شدن برجام توانست فضای تنفسی برای اقتصاد خود ایجاد کند و صادراتش را به ۹۲/۶ میلیارد دلار و واردات را به ۷۸ میلیارد دلار برساند. اما این روند دوام چندانی نداشت؛ در سال ۲۰۱۸، با خروج آمریکا از برجام و بازگشت تحریم‌ها، شرایط سخت‌تر شد و صادرات ایران به ۶۱/۳ میلیارد دلار و واردات به ۵۲/۶ میلیارد دلار کاهش یافت. این افت، بیش از هر چیز نشان‌دهنده محدودیت‌هایی بود که تجارت ایران با جهان با آن روبه‌رو شد. در سال ۲۰۲۰، که علاوه بر تحریم‌ها، همه‌گیری کرونا نیز اقتصاد جهانی را تحت تأثیر قرار داد، صادرات ایران به ۳۸/۸ میلیارد دلار و واردات به ۳۲ میلیارد دلار سقوط کرد. این کاهش شدید نشان می‌دهد که نه تنها فشارهای خارجی، بلکه چالش‌های داخلی نیز تأثیر منفی شدیدی بر اقتصاد کشور گذاشتند. متأسفانه، داده‌های رسمی برای تجارت ایران در سال ۲۰۲۱ در دسترس نیست، اما روند سال‌های قبل نشان می‌دهد که تحریم‌ها همچنان مانعی جدی بر سر راه تجارت خارجی کشور بوده‌اند.

در مقابل، ایرلند داستان متفاوتی را تجربه کرده است. در سال ۲۰۱۵، صادرات این کشور ۲۳۸ میلیارد دلار و وارداتش ۸۹/۲ میلیارد دلار بود. برخلاف ایران، ایرلند سیاست‌های اقتصادی باز و تعامل گسترده‌ای با اقتصاد جهانی داشت که به رشد چشمگیر تجارتش کمک کرد. تا سال ۲۰۱۸، صادرات ایرلند به ۳۶۰/۱ میلیارد دلار و وارداتش به ۹۸/۵ میلیارد دلار افزایش یافت، و حتی در سال ۲۰۲۰، با وجود بحران جهانی کرونا، صادرات این کشور به ۴۳۵ میلیارد دلار رسید، در حالی که واردات به ۱۰۲/۳ میلیارد دلار افزایش یافت. این رشد نشان می‌دهد که ایرلند، برخلاف ایران، توانسته است از تعاملات اقتصادی بین‌المللی و همکاری‌های تجاری برای تقویت اقتصاد خود بهره‌برد. طبق داده‌های وزارت امور خارجه ایران، صادرات ایرلند در سال ۲۰۲۱ به ۱۹۰/۲ میلیارد دلار رسیده که نسبت به سال قبل کاهش یافته، اما همچنان در سطح بالایی قرار دارد. مقایسه این دو کشور نشان می‌دهد که چگونه سیاست‌های اقتصادی، سطح وابستگی به بازارهای بین‌المللی و نحوه مدیریت روابط خارجی می‌توانند سرنوشت اقتصادی کشورها را رقم بزنند.

در این راستا، (Haïdar 2021) در مقاله‌ای تحت عنوان «Sanctions and

Export Deflection: Evidence from Iran» به بررسی نحوه تغییر

مسیرهای صادراتی ایران و استفاده از بازارهای جایگزین پرداخته است. این تحقیق نشان می‌دهد که پس از تشدید تحریم‌های ۲۰۱۸، صادرات ایران به چین، امارات و روسیه افزایش چشمگیری داشت و این امر بیانگر توانایی ایران در تطبیق با تحریم‌ها و تغییر در الگوی تجارت خارجی است.

پ. جذب سرمایه‌گذاری خارجی

«سرمایه‌گذاری در نظریات و الگوهای رشد اقتصادی به‌عنوان موتور محرک رشد و توسعه اقتصادی قلمداد می‌شود. براین اساس اتخاذ تدابیری جهت جذب سرمایه کافی جهت تأمین مالی طرح‌های اقتصادی از جمله دغدغه‌های مهم تصمیم‌گیران اقتصادی به شمار می‌آید. این مهم و نیز کمبود منابع پس‌انداز شده نسبت به نیازهای سرمایه‌ای در

اغلب کشورهای در حال توسعه از جمله ایران جذب سرمایه‌گذاری خارجی را امری اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. (زمردیان، و دیگران، ۱۳۹۷: ۲۳۹)؛ (Zamorodían et al., 2018)

جذب سرمایه‌گذاری خارجی موتور محرک توسعه اقتصادی است، اما نیازمند بسترهای مناسب برای سرمایه‌گذاران است. ایجاد محیط اقتصادی امن، اصلاح قوانین، کاهش بروکراسی و ارائه مشوق‌های مالیاتی می‌تواند سرمایه‌گذاری را تسهیل کرده و اعتماد جلب کند. همچنین، تقویت همکاری‌های اقتصادی با کشورهای همسایه فرصتی برای جذب سرمایه‌های مشترک و توسعه پروژه‌ها است. ایران می‌تواند با بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها، مسیر رشد اقتصادی را هموارتر کند.

در جدول زیر، مقایسه‌ای از میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران و ایرلند در سال‌های مختلف آمده است که به درک تأثیر سیاست‌ها و تحریم‌های اقتصادی بر جذب سرمایه کمک می‌کند.

جدول ۶. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران و ایرلند (میلیارد دلار)

Table 3-6. Foreign Direct Investment in Iran and Ireland

سال	FDI ایران	FDI ایرلند
۲۰۰۶	۲,۰	۲۹,۸
۲۰۱۲	۰,۷	۱۴,۲
۲۰۱۵	۳,۱	۱۷,۱
۲۰۱۸	۱,۵	۲۴,۵
۲۰۲۰	۰,۸	۳۰,۲

(IMF, 2006 to 2020; OECD, 2006 to 2020)

جدول سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران و ایرلند تفاوت‌های قابل توجهی را در جذب سرمایه‌گذاری خارجی نشان می‌دهد. در ایران، **FDI** از ۲/۰ میلیارد دلار در ۲۰۰۶ به ۳/۱ میلیارد دلار در ۲۰۱۵ رسید، که این رشد به دلیل کاهش تحریم‌ها پس از توافق هسته‌ای بود. با این حال، از ۲۰۱۵ به بعد، سرمایه‌گذاری خارجی در ایران کاهش یافت و در سال ۲۰۲۰ به ۰/۸ میلیارد دلار رسید، که نشان‌دهنده تأثیر منفی تحریم‌ها و بی‌ثباتی اقتصادی است.

در مقابل، ایرلند در این دوره شاهد رشد مستمر سرمایه‌گذاری خارجی بوده است. **FDI** این کشور از ۲۹/۸ میلیارد دلار در ۲۰۰۶ به ۳۰/۲ میلیارد دلار در ۲۰۲۰ رسید، که نشان‌دهنده موفقیت ایرلند در جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی به دلیل سیاست‌های اقتصادی پایدار و موقعیت استراتژیک آن در اتحادیه اروپا است. به‌طور کلی، این مقایسه تأثیر منفی تحریم‌ها بر ایران و موفقیت‌های اقتصادی ایرلند را به خوبی نشان می‌دهد.

ث. دیپلماسی فعال و مذاکرات بین‌المللی

کشورها هم مثل همسایه‌ها هستند. وقتی بین کشورها مشکلی پیش می‌آید، بهترین راه برای حل آن، گفت‌وگو و مذاکره است. این کار را دیپلماسی می‌گویند. دیپلماسی یکی از مهم‌ترین ابزارهای کاهش فشار تحریم‌ها و تقویت روابط اقتصادی است. گفت‌وگو با کشورهای مختلف، تلاش برای کاهش تنش‌ها و بهبود روابط بین‌المللی، می‌تواند به بهبود شرایط اقتصادی کمک کند. استفاده از دیپلماسی برای کاهش محدودیت‌ها و یافتن راه‌حل‌های عملی، می‌تواند فشار اقتصادی را کاهش دهد.

ج. گسترش همکاری‌های منطقه‌ای

ایجاد پیمان‌های تجاری و امنیتی با کشورهای همسایه، می‌تواند به کاهش اثرات تحریم‌ها کمک کند. توسعه روابط اقتصادی با کشورهای منطقه: گسترش همکاری‌های اقتصادی و ایجاد مناطق آزاد تجاری می‌تواند اقتصاد ایران را از وابستگی به کشورهای غربی دور کند.

۳-۲-۴ تأثیر تحریم‌ها بر استراتژی‌های دفاعی و امنیتی

تحولات اخیر در سیاست بین‌المللی نشان می‌دهند که کشورها در واکنش به تحریم‌ها به الگوهای جدیدی از تعاملات منطقه‌ای روی آورده‌اند. تحریم‌ها تنها بر اقتصاد کشورها تأثیر نمی‌گذارند، بلکه سیاست‌های امنیتی آن‌ها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند. ایران با تقویت توان دفاعی داخلی و همکاری‌های منطقه‌ای، به دنبال حفظ استقلال خود است، در حالی که ایرلند از طریق دیپلماسی امنیتی و تعاملات بین‌المللی به ایجاد ثبات و کاهش تهدیدها پرداخته است. این تفاوت‌ها نشان می‌دهند که هر کشور بر اساس شرایط خود راهبردی خاص را برای مقابله با چالش‌های خارجی اتخاذ می‌کند.

در سال‌های اخیر، ایران با توسعه صنایع دفاعی داخلی، گام‌های مهمی در کاهش وابستگی به واردات تجهیزات نظامی برداشته است. این تلاش‌ها به تولید موشک‌ها، پهپادها، زیردریایی‌ها و سایر تجهیزات پیشرفته منجر شده و توان دفاعی کشور را تقویت کرده است. همچنین، ایران برای کاهش انزوای منطقه‌ای و مقابله با تهدیدات مشترک، همکاری‌های نظامی خود را با کشورهای همسایه گسترش داده و از طریق ائتلاف‌های منطقه‌ای، به دنبال تقویت نفوذ و کاهش فشارهای بین‌المللی بوده است.

در حوزه هسته‌ای، ایران همواره بر صلح‌آمیز بودن برنامه خود تأکید داشته، اما توانایی غنی‌سازی اورانیوم را به‌عنوان بخشی از راهبرد بازدارندگی خود حفظ کرده است. این امر، مانند توسعه توان دفاعی، معادلات امنیتی منطقه را تحت تأثیر قرار داده و به افزایش تنش‌ها، افزایش هزینه‌های دفاعی و کاهش وابستگی به غرب منجر شده است.

۴. تفاوت سیاست‌های ایران و ایرلند در مواجهه با تحریم‌ها

تحریم‌های اقتصادی واکنش‌های متفاوتی در کشورهای مختلف ایجاد کرده‌اند. ایران و ایرلند، با ساختارهای اقتصادی و سیاسی متفاوت، دو رویکرد مختلف در برابر تحریم‌ها داشته‌اند. ایران با تمرکز بر خودکفایی اقتصادی و کاهش وابستگی به غرب، سعی در مقاومت دارد، در حالی که ایرلند از طریق اصلاحات اقتصادی و همکاری‌های بین‌المللی توانسته اثرات تحریم‌ها را کاهش دهد. این تفاوت‌ها ناشی از ساختار حکمرانی، وابستگی اقتصادی و سیاست خارجی است.

در ایران، تمرکز بر امنیت و استقلال باعث شده تحریم‌ها تهدیدی برای تمامیت ملی تلقی شود، و کشور به سمت خودکفایی و تقویت روابط با کشورهای غیرغربی حرکت کند. در مقابل، ایرلند با سیستم دموکراتیک و حمایت اتحادیه اروپا از اصلاحات اقتصادی برای کاهش فشارها استفاده کرده است. وابستگی ایران به نفت و بخش دولتی آن را آسیب‌پذیرتر کرده، در حالی که ایرلند با اقتصاد دانش‌بنیان و جذب سرمایه‌گذاری خارجی از بحران‌ها عبور کرده

است. طبق گزارش (IMF 2021) تحریم‌ها دسترسی ایران به منابع ارزی را محدود کرده، اما ایرلند با بهره‌گیری از نهادهای بین‌المللی این فشارها را کاهش داده است.

۵. نتیجه‌گیری

تحریم‌ها به‌عنوان ابزاری در سیاست خارجی، تأثیر زیادی بر کشورها می‌گذارند، اما به‌ندرت باعث انزوای کامل یک کشور می‌شوند. برای رسیدن به اهداف بلندمدت، معمولاً نیاز به ترکیب ابزارهای مختلف مانند دیپلماسی، همکاری‌های اقتصادی و حمایت از روندهای دموکراتیک است. به‌طور کلی، تحریم‌ها به‌تنهایی نمی‌توانند سیاست‌های کلان کشورها را تغییر دهند و در بسیاری از مواقع، پیامدهای غیرمنتظره‌ای به همراه دارند.

در ایران و ایرلند، تحریم‌ها اثرات اقتصادی چشمگیری به‌جای گذاشته‌اند. در هر دو کشور، فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم‌ها باعث کاهش رشد اقتصادی، افزایش تورم و آسیب به زیرساخت‌های کلیدی شده است. علاوه بر این، تحریم‌ها موجب شکاف‌های اجتماعی و تشدید اختلافات داخلی شده‌اند. مردم در این شرایط، از یک‌سو به سیاست‌های دولت‌های خود انتقاد کرده و از سوی دیگر در برابر تهدیدهای خارجی نوعی همبستگی ملی از خود نشان داده‌اند.

دولت‌های ایران و ایرلند در مواجهه با چالش‌های اقتصادی ناشی از تحریم‌ها و بحران‌ها، به راهکارهای متفاوتی روی آورده‌اند. در ایران، با اجرای سیاست‌های اقتصادی و تجاری، تلاش شد تا شرایط سخت اقتصادی مدیریت شود و هم‌زمان، روحیه همبستگی و تلاش جمعی برای تقویت تولید داخلی تقویت گردد. در ایرلند هم، دولت با اجرای اصلاحات اقتصادی و سیاست‌های مالی سعی کرد ثبات اقتصادی را حفظ کند. در هر دو کشور، این شرایط باعث تقویت احساس ملی‌گرایی و انسجام اجتماعی شده و مردم را به مشارکت بیشتر در حمایت از اقتصاد ملی ترغیب کرده است.

با وجود شباهت‌های موجود در تأثیرات تحریم‌ها بین ایران و ایرلند، تفاوت‌های مهمی هم به چشم می‌خورد. تحریم‌های ایران به مراتب گسترده‌تر، شدیدتر و طولانی‌تر از تحریم‌هایی بوده که ایرلند تجربه کرده است. اهداف تحریم‌ها در ایران نه‌تنها اقتصادی، بلکه سیاسی و امنیتی بوده است. در پاسخ به تحریم‌ها، ساختارهای سیاسی این دو کشور متفاوت عمل کرده‌اند؛ ایران به‌عنوان یک جمهوری اسلامی مسیر خاصی را در پیش گرفته، در حالی که ایرلند به‌عنوان یک دموکراسی پارلمانی از حمایت اتحادیه اروپا برخوردار بوده است. همچنین، ایران به دلیل وابستگی شدید به صادرات نفت، آسیب‌پذیری بیشتری در برابر تحریم‌ها داشته، در حالی که ایرلند وابستگی زیادی به تجارت بین‌المللی داشته و از حمایت کشورهای عضو اتحادیه اروپا بهره برده است.

۶. پیامدهای سیاستی و پیشنهادها

الف) پیامدهای سیاسی

۱. بسته به شرایط داخلی هر کشور، دو رویکرد مختلف در برابر تحریم‌ها وجود دارد: یکی مقاومت و خودکفایی، و دیگری دیپلماسی و همکاری اقتصادی.

۲. عوامل مؤثر در مقابله با تحریم‌ها شامل استقلال مالی و انسجام اجتماعی هستند.

۳. تحریم‌ها ممکن است نتایج غیرمنتظره‌ای مانند تقویت همکاری‌های داخلی یا با رقبای جهانی داشته باشند؛ در این شرایط، دیپلماسی و سیاست‌های تشویقی می‌توانند مؤثرتر از تحریم‌های سخت عمل کنند.

ب) پیشنهادها

۱. سیاست‌گذاران باید به طور مرتب کارآمدی تحریم‌ها را ارزیابی کنند، زیرا گاهی این تحریم‌ها باعث تقویت انسجام داخلی به جای تغییر سیاست‌ها می‌شوند.
۲. تحریم‌ها می‌توانند اثرات ژئوپلیتیکی به همراه داشته باشند و موجب تقویت نفوذ رقبای جهانی یا ایجاد بی‌ثباتی منطقه‌ای شوند.
۳. به جای تکیه صرف بر تحریم‌ها، دیپلماسی، همکاری‌های چندجانبه و سیاست‌های تشویقی می‌توانند به کاهش تنش‌ها و دستیابی به تغییرات مثبت کمک کنند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

۱. اخباری، محمد، قلی زاده، صدیقه (۱۳۹۴). «ثبات اقتصاد کلان در رویکرد اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه روند، سال ۲۲، صص ۷۸-۵۵.
1. Akhbari, Mohammad, & Gholizadeh, Sedigheh (2015). "Macroeconomic Stability in the Resilient Economy Approach," Ravand Quarterly, Vol. 22, pp. 55-78.
۲. حسن‌پور، ج. (۱۳۹۴). تبیینی تئوریک از چالش‌های منافع ملی در رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران: معمای آرمان - واقعیت. فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱ (۱۶)، ۱۷۱-۲۰۷.
2. Hassanpour, J. (2015). A theoretical explanation of the challenges to national interests in the foreign policy approach of the Islamic Republic of Iran: The dilemma of ideals and reality. International Relations Research Quarterly, 1(16), 171-207.
۳. رضایی، م. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع ایران. مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
3. Rezaei, M. (2009). Factors affecting foreign investment attraction in Iranian industries. Institute for Business Studies and Research.
۴. زمردیان، غ، حنیفی، ف، و محبوبی، ب. (۱۳۹۷). بررسی میزان تأثیرپذیری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از توسعه بازار پولی و مالی در اقتصاد ایران. فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، ۷ (۲۵).
4. Zamorodian, G., Hanifi, F., & Mahboubi, B. (2018). Investigating the extent of the impact of foreign direct investment on the development of the monetary and financial market in Iran's economy. Journal of Investment Knowledge, 7(25).
۵. سعیدی‌نژاد، ح، و نظری، م. (۱۴۰۰). واکاوی جهت‌گیری و پیامدهای سیاست خارجی ایران طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۸۴ از منظر مدل تصمیم‌گیر. دو فصلنامه سیاست و روابط بین‌الملل، ۵ (۱۰)، ۱۶۱-۱۷۷.
5. Saeedi-Nejad, H., & Nazari, M. (2021). Analyzing the direction and consequences of Iran's foreign policy from 2005-2013 in the decision-making model. Quarterly Journal of Politics and International Relations, 5(10), 161-177.
۶. شمس، ج، و جعفری، ع. ا. (۱۳۹۸). تأثیر اقتصاد مقاومتی بر روند امنیت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات سیاسی، ۱۲ (۴۵)، ۱۴۱-۱۶۰.

6. Jafari, A. E., & Shamsi, J. (2019). The impact of resistance economy on the process of economic security in the Islamic Republic of Iran. *Political Studies Quarterly*, 12(45), 141-160.

۷. محسنی اژییه، ف.، و عطار، س. (۱۴۰۱). بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد واقع‌گرایی آرمان‌گرایانه روح‌الله‌رمضانی ۱۳۹۲-۱۳۹۶. فصلنامه خاورمیانه، ۲۹ (۱)، ۱۰۷.

۷۲۴

مبانی قضی حقوق اسلامی

7. Mohseni Azhiyeh, F., & Attar, S. (2022). Examining the foreign policy of the Islamic Republic of Iran based on the idealistic realism approach of Rouhollah Ramazani, 2013-2017. *Middle East Quarterly*, 29(1), 107.

ب) منابع انگلیسی

8. Ahmed, Jesmine. (2020). *The Theoretical Significance of Foreign Policy in International Relations- an Analyse*. *Journal of Critical Reviews*, Vol 7, Issue 2, <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>, DOI: <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.02.144>.
9. Gartzke, E., & Rohner, D. (2020). *The Political Economy of Sanctions*. *European Journal of Political Economy*, 64, 101903.
10. Haidar, J. I. (2021). *Sanctions and Export Deflection: Evidence from Iran*. *Journal of Economic Policy Reform*, 24(1), 27-45.
11. Hira, Sandew (2023). *Decolonizing The Mind: A guide to Decolonial Theory and practice*, Amrit Publishers.
12. International Monetary Fund (IMF) (2021). IMF Country Report No. 21/16: Iran.
13. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). *FDI in Figures: Ireland's Economic Recovery*.
14. Ridoan Karim, Md S. Newaz & Rafsan M. Chowdhury, (2018), "Human Rights-Based Approach to Science, Technology and Development: A Legal Analysis", *Journal of East Asia and International Law*, DOI: 10.14330, 11(1).
15. World Bank. (2022). *Iran Economic Monitor: Mitigation of Sanctions and Structural Challenges*. World Bank Publications.